

SINFÓNÍUHLJÓMSVEIT
ÍSLANDS

Úr nýja heiminum

18. september 2014

MENNTA- OG
MENNINGARMÁLARÁÐUNEYTIÐ

Reykjavíkurborg

Vinsamlegast hafið slökkt á farsímum meðan á tónleikum stendur.

Tónleikagestir eru beðnir um að klappa aðeins í lok tónverka.

Tónleikarnir eru í beinni útsendingu á Rás 1 og verða aðgengilegir í tvær vikur á www.ruv.is.

Áætluð tímalengd verka:

Moldá: 12'00"

Fiðlukonsert nr. 2: 30'00"

Sinfónía nr. 9: 45'00"

Aðalstyrktaraðili:

GAMMA

@icelandsymphony #sinfo14 www.sinfonia.is

Úr nýja heiminum

Tónleikar í Eldborg 18. september 2014 » 19:30

Eivind Aadland hljómsveitarstjóri

Barnabás Kelemen einleikari

Bedřich Smetana

Moldá (1874)

Sergej Prokofiev

Fiðlukonsert nr. 2 í g-moll (1935)

Allegro moderato

Andante assai

Allegro, ben marcato

Hlé

Antonín Dvořák

Sinfónía nr. 9 í e-moll, „Úr nýja heiminum“ (1893)

Adagio – Allegro molto

Largo

Molto vivace

Allegro con fuoco

Eivind Aadland

hljómsveitarstjóri

Eivind Aadland (f. 1956) er einn af virtustu hljómsveitarstjórum Noregs. Hann var aðalhljómsveitarstjóri og listrænn stjórnandi Sinfóníuhljómsveitar Þrándheims á árunum 2004 til 2010. Aadland hefur stjórnað öllum helstu sinfóníuhljómsveitum Norðurlanda og kemur reglulega fram sem gestastjórnandi með filharmóníuhljómsveitunum í Bergen og Ósló, sinfóníuhljómsveitum Stafangurs og Gautaborgar og Sænsku kammersveitinni.

Utan Norðurlandanna hefur Aadland unnið mikið með sinfóníuhljómsveitum í Ástralíu, Austurlöndum fjær, Belgíu, Hollandi, Finnlandi, Skotlandi og Þýskalandi. Hann hefur einnig fengist við óperustjórn og hlutu *Töfraflautan*, *Brúðkaup Fígarós* og *Don Giovanni* afbragðs viðtökur er hann stýrði uppfærslum verkanna við Norsku óperuna.

Eivind Aadland hóf feril sinn sem fiðluleikari og lærði hjá hinum heimsþekktu fiðluleikara Yehudi Menuhin. Aadland gegndi um árabil stöðu konsertmeistara Filharmóníuhljómsveitarinnar í Bergen en ákvað að venda kvæði sínu í kross og hóf nám í hljómsveitarstjórn hjá Jorma Panula við Sibeliusarakademíuna í Helsinki.

Aadland myndar sterk tengsl við hljóðfæraleikarana sem hann vinnur með og á það eflaust rætur að rekja til reynslu hans sem konsertmeistara Filharmóníuhljómsveitarinnar í Bergen um árabil og stjórnanda Kammersveitar Evrópusambandsins. Þetta er í áttunda sinn sem Aadland stjórnar Sinfóníuhljómsveit Íslands á tónleikum.

Aadland hefur hljóðritað sem hljómsveitarstjóri og sem fiðluleikari fyrir Hyperion, EMI, BIS og Simax. Í ágúst síðastliðnum kom út með WDR-sinfóníuhljómsveitinni heildarsafn sinfónískra verka eftir Grieg undir stjórn Aadlands og safndiskur hjá EMI með Konunglegu filharmóníusveitinni í Liverpool með norska trompetleikaranum Tine Thing Helseth sem leikur á tónleikum SÍ í mars 2015.

Barnabás Kelemen

einleikari

Ungverski fiðluleikarinn Barnabás Kelemen fæddist árið 1978 og hóf fiðlunám sex ára gamall. Ellefu ára hlaut hann skólavist við Franz Liszt-tónlistarháskólann í Búdapest og útskrifaðist þaðan árið 2001. Hann hlaut gullverðlaun í Mozart-keppninni í Salzburg 1999 og árið 2002 bar hann sigur úr bítum í Alþjóðlegu fiðlukeppninni í Indianapolis. Hann hefur frá árinu 2005 kennt við Franz Liszt-tónlistarháskólann og verið gestaprófessor við tónlistardeild Indiana-háskólans í Bandaríkjunum.

Kelemen hefur vakið mikla athygli í tónlistarheiminum fyrir hæfileika sína og haldið tónleika víða um heim. Hann hefur meðal annars leikið með BBC-sinfóníuhljómsveitinni, Fílharmoníuhljómsveitunum í Lundúnum og Helsinki og Sinfóníuhljómsveitunum í Lahti og Þrándheimi, og komið fram með stjórnendum á borð við Sir Neville Marriner, Vladimir Jurowski, Zoltán Kocsis og Hannu Lintu. Hljóðritun hans á fiðlusónötum Brahms hlaut hin virtu Diapason d'Or-verðlaun, og geisladiskur með öllum verkum Liszts fyrir fiðlu og píanó hlaut sérstök heiðursverðlaun Alþjóðlegu Liszt-samtakanna. Þá hlaut hljóðritun hans á fiðlusónötum Bartóks hin eftirsóttu Gramophone-verðlaun sem besti kammerdiskur ársins 2013.

Kelemen hefur tvisvar haldið einleikstónleika á Íslandi, í Salnum í Kópavogi 2004 og aftur 2006. Í fyrra skiptið gerði hann stuttan stans hér á landi á leið sinni til New York, þar sem hann hélt einleikstónleika í Carnegie Hall. Kelemen leikur á Guarneri del Gesù fiðlu frá árinu 1742 sem hann hefur í láni frá ungverska ríkinu.

Bedřich Smetana

Moldá

Meðan hann lifði var Bedřich Smetana (1824–1884) helst kunnur fyrir óperur sínar. Með þeim ruddi hann þjóðlegri tékkneskri tónlist braut, og önnur verk hans eru einnig lituð af áhuga hans og aðdáun á landi og þjóð. Þeirra á meðal er *Má vlast* (Föðurland mitt), flokkur sex tónaljóða sem varð til á fimm ára tímabili, frá 1874–79. Tónaljóðið kom fram á sjónarsviðið um miðja 19. öld og er ýmist frásögn eða lýsing á hlut, stað eða persónu. Tónskáldið leitast við að gera verkið þannig úr garði að hlustandinn þurfi aldrei að velkjast í vafa um hverju sé verið að lýsa hverju sinni.

Smetana hafði áður samið verk sem lýsa tiltekinni framvindu eða segja sögu, og þar var hann undir áhrifum frá Franz Liszt sem hafði gert hið sama í tónaljóðum sínum. Þegar Smetana hóf að semja tónaljóðin sex sem mynda *Má vlast* var hann tekinn að missa heyrn af völdum sýfilis-sýkingar. Flokkurinn var frumfluttur í heild árið 1882 og þá var hverjum kafla tekið með miklum fagnaðarlátum, en Smetana heyrði ekkert af því sem fram fór. Hann lést í Prag tveimur árum síðar.

Tónlistin á Íslandi

Moldá hljómaði af og til í útvarpi allra landsmanna allt frá árinu 1934, en á tónleikum rann hún fyrst í flutningi Sinfóníuhljómsveitar Íslands árið 1953 undir stjórn Hermanns Hildebrandt. Síðan hefur verkið hljómað alloft, m.a. í tónleikaferð til Akureyrar og Vestmanneyja undir stjórn tékkneska hljómsveitarstjórans Václav Smetáček (1960) og á tónleikum undir stjórn Urs Schneider (1980), Jean-Pierre Jacquillat (1986) og Gintaras Rinkevičius (2005).

Moldá hefur ávallt verið vinsælasti hluti verksins. Eitt aðalstefrennur gegnum verkið allt rétt eins og áin sjálf. Ein flauta byrjar, síðan bætist önnur við og að lokum renna þær saman í eitt. Skömmu síðar rennur áin gegnum skóg, þar sem veiðihljóð heyrast í hornum og trompetum. Næst er lýst bændabruðkaupi þar sem stiginn er polki, og þegar rökkva tekur sjást vatnadísir að leik í tunglskininu. Áin verður kröftugri eftir því sem á líður, og þegar komið er að flúðum heilags Jóhannesar er hún orðin að ólgandi stórfljóti. Verkið nær hápunkti þegar áin rennur fram hjá gamla kastalanum Vyšehrad, þaðan gegnum Prag og áfram norður til Saxelfar.

Sergej Prokofíev

Fiðlukonsert nr. 2

Átján ár skilja að fyrsta og annan fiðlukonsert Sergejs Prokofíev (1891–1953). Sá fyrri var saminn árið 1917, ári áður en hann yfirgaf Rússland í kjölfar byltingarinnar, þeim síðari lauk hann árið 1935, nokkrum mánuðum áður en hann sneri aftur til Moskvu. Prokofíev var fyrst og fremst píanisti, og hljóðfærið laðaði fram ákveðna eiginleika í tónlist hans. Píanóverk hans eru oft hröð, vélræn og ómstríð, en í báðum fiðlukonsertunum kveður við annan tón. Seinni konsertinn er melódískur og ljóðrænn, enda var Prokofíev um þessar mundir að endurskoða tónsmíðastefnu sína og vildi leggja meiri áherslu á einfaldleika laglínunnar: „Tónlist okkar tíma á fyrst og fremst að vera lagræn, en þótt laglínan sé einföld og aðgengileg má hún ekki verða klisjukennd eða fyrirsjáanleg.“

Upphafspátturinn hefst á dökku og dulúðlegu stefi í einleiks-fiðlunni. Seinna aðalstef þáttarins heyrir nokkru seinna, og hafa sumir kallað það einhverja innblásnustu tónhugmynd sem tónskáldið fékk á ferli sínum. Þegar hápunkti er náð hljóma bæði stefin í einu, en þættinum lýkur með íhugulum tónum í hornum og plokkuðum strengjum. Annar þáttur hefst á fögru stefi einleiksfiðlunnar og stundum minnir dansblærinn á ballettónlistina við *Rómeó og Júlíu*, sem Prokofíev vann einmitt að um sama leyti.

Lokaþátturinn er kraftmikill og þar bregður fyrir hinum ýmsu stefjum og skapgerðum. Leikurinn verður sífellt æsilegri, og vart annað hægt en að hafa samúð með fiðluleikaranum Robert Soërens, sem frumflutti konsertinn. Hann ritaði tónskáldinu mánuði fyrir tónleikana: „Ég hef áhyggjur af lokaþættinum. Hann er einfaldlega óspilandi í þessu tempói“. Vissulega gengur hér ýmislegt á. Slagverkshópurinn leikur fullmannaður í fyrsta sinn í verkinu, og hápunkti er náð þegar fiðluleikarinn rýkur upp í hæstu hæðir við ekkert annað en trommuslátt sér til halds og trausts. Strengjaplokk og slagverk kemur hlustandanum aftur niður á jörðina í tilþrifamiklum lokatöktunum.

Tónlistin á Íslandi

Annar fiðlukonsert Prokofíevs hefur aðeins þrisvar sinnum áður hljómað á tónleikum Sinfóníuhljómsveitar Íslands. Pína Carmirelli lék hann í Háskólabíói 1980, Akiko Suwanai árið 2005 og Elfa Rún Kristinsdóttir árið 2009.

Antonín Dvořák

Sinfónía nr. 9

Þegar Antonín Dvořák (1841–1904) var boðið að taka við rektorsstöðu við National Conservatory of Music í New York kom það honum í opna skjöldu. Dvořák var ekki heimsborgari í eðli sínu. Hann hafði yndi af að fylgjast með dúfum og járnbrautarlestum, og hvergi kunni hann betur við sig en í sveitum Bæheims. Þegar honum bauðst rektorsembættið hafði hann líka nýtekið við prófessorsstöðu í Prag og var tregur til að takast á hendur svo langt ferðalag á ókunnar slóðir.

En að baki tilboðinu var kona sem gafst ekki auðveldlega upp: Jeanette Thurber, sem var ákafur listunnandi og auðkýfingsfrú. Árið 1884 stofnaði hún óperuhús sem átti að veita Metropolitan-óperunni samkeppni og færa upp óperur á ensku. Þegar hún hafði tapað tæpum tveimur milljónum dollara – sem var stjarnfræðilega há upphæð í þá daga – gaf hún óperurekstur upp á bátinn en stofnaði í staðinn tónlistarskóla sem skyldi veita framúrskarandi menntun, burtséð frá efnahag nemenda. Hinn nýi skóli var fyrstur til að veita nemendum af afrísk-amerískum og indíána-ættum tónlistarmenntun á háskólastigi í Bandaríkjunum.

Eftir langar samningaviðræður steig Dvořák á skipsfjöl í september 1892 og hélt til nýja heimsins ásamt eiginkonu sinni og tveimur elstu af sex börnum þeirra. Hann kunni prýðilega við sig þegar komið var á leiðarenda. Hann fékk að stjórna tónlist sinni í flutningi frábærra hljómsveita, tónsmíðanemendurnir voru upp til hópa efnilegir, og hann fann sér stað í Central Park þar sem hann gat skoðað dúfur í frístundum. Hann lagði sig líka fram um að kynna sér þjóðlega tónlist hins nýja heimalands síns eins og má heyra í flestum verka hans frá Ameríkuárunum. Það var ekki fyrr en þriðja veturinn í New York að heimþráin gerði vart við sig, og Dvořák kvaddi nýja heiminn í apríl 1895. Níundu sinfóníuna samdi hann fyrri part árs 1893, og hún var frumflutt í glænýjum tónleikasal borgarinnar – Carnegie Hall – í desember sama ár.

Sinfónían byrjar á hægum inngangi sem brýst síðan út í dramatískt *Allegro*. Seinna aðalstef kaflans er dæmi um áhrif bandarískra þrælasálma á tónskáldið, og minnir jafnvel á hinn alkunna *Swing Low, Sweet Chariot*. Annar þáttur er frægastur fyrir fagurt stef enska hornsins en ekki síður áhrifaríkir eru hljóðmarnir sjö sem heyrast á undan stefinu sjálfu. Þeir leiða hlustandann inn í heillandi töfraveröld og minna jafnvel á forleikinn að *Draumum á Jónsmessunótt* eftir Mendelssohn eða huliðshjálmsstefið úr *Niflungahring* Wagners. Þegar aðalstefið hefur hljómað tekur við órólegri miðkafl og um skeið skiptast á skin og skúrur. Aðalstefið snýr aftur undir lokin en nú bætir Dvořák við hjartnæmum þögnum, eins og hann vilji ekki sleppa hendinni af stefinu í síðasta sinn. Hann hlýtur að hafa þekkt píanósónötu Schuberts í A-dúr (D. 959), þar sem Schubert beitir einmitt sömu aðferð í lokatöktunum.

Í þriðja kaflanum, sem er *scherzo*, koma áhrifin hins vegar beint frá Beethoven, nánar tiltekið úr níundu sinfóníu hans. Þótt tóntegundin sé önnur er heildarútkoman sláandi lík – léttfættur eltingaleikur hljóðfæranna við dynjandi undirleik þakunnar. Dvořák sagði að kaflinn væri innblásinn af söguldóði Longfellows um indíánapiltinn Hiawatha, nánar tiltekið þegar Indíánarnir dansa í brúðkaupsveislu Hiawatha og Minnehaha. Lokapátturinn er sannkölluð stefjaveisla. Dvořák kynnir til sögunnar ný stef en fléttar þeim gömlu einnig saman við. Kaflinn verður dramatískari eftir því sem á líður og tónlistin kemst í uppnám á köflum, en að lokum fellur allt í ljúfa löð.

Árni Heimir Ingólfsson

Tónlistin á Íslandi

Sinfóníuhljómsveit Íslands hefur leikið 9. sinfóníu Dvořáks 19 sinnum. Victor Urbancic stjórnaði henni fyrstur manna á Íslandi í Þjóðleikhúsinu 1951, en síðan hafa m.a. haldið um sprotann þeir Václav Smetáček (1960), Eduard Fischer (1973), Rafael Frübeck de Burgos (1980), Jean-Pierre Jacquillat (1984 og 1986) og Osmo Vänskä (m.a. í Bandaríkjaferð hljómsveitarinnar 1996). Einnig hefur verið hljómað á tónleikum Sinfóníuhljómsveitar Norðurlands (1996) og þrívægis í flutningi Sinfóníuhljómsveitar áhugamanna, síðast í Seltjarnarnes-kirkju árið 2009.

Hljómsveit á tónleikum

18. september 2014

1. FÍÐLA

Nicola Lolli
Sif Margrét Tulinius
Una Sveinbjarnardóttir
Lin Wei
Júlíana Elín Kjartansdóttir
Hildigunnur Halldórsdóttir
Andrzej Kleina
Olga Björk Ólafsdóttir
Zbigniew Dubik
Mark Reedman
Ágústa María Jónsdóttir
Rósa Guðmundsdóttir
Pálína Árnadóttir
Laufey Sigurðardóttir

2. FÍÐLA

Gunnhildur Daðadóttir
Helga Þóra Björgvinsdóttir
Christian Diethard
Ólöf Þorvarðsdóttir
Margrét Þorsteinsdóttir
Ingrid Karlsdóttir
Roland Hartwell
Geirþrúður Ása Guðjónsdóttir
Þórdís Stross
Laufey Jensdóttir
Kristján Matthíasson
Dóra Björgvinsdóttir

VÍOLA

Svava Bernharðsdóttir
Sarah Buckley
Kathryn Harrison
Jónína Auður Hilmarsdóttir
Herdís Anna Jónsdóttir
Stefanía Ólafsdóttir
Guðrún Þórarinsdóttir
Móeiður Anna Sigurðardóttir
Eyjólfur Alfreðsson
Guðrún Hrund Harðardóttir

SELLÓ

Sigurgeir Agnarsson
Hrafnkell Orri Egilsson
Margrét Árnadóttir
Sigurður Bjarki Gunnarsson
Júlía Mogensen
Bryndís Björgvinsdóttir
Auður Ingvadóttir
Ólöf Sigursveinsdóttir

BASSI

Hávarður Tryggvason
Páll Hannesson
Dean Ferrell
Jóhannes Georgsson
Richard Korn
Þórir Jóhannsson

FLAUTA

Hallfríður Ólafsdóttir
Áshildur Haraldsdóttir
Martial Nardeau

ÓBÓ

Daði Kolbeinsson
Peter Tompkins
Matthias Nardeau

KLARÍNETT

Einar Jóhannesson
Rúnar Óskarsson

FAGOTT

Michael Kaulartz
Rúnar Vilbergsson

HORN

Joseph Ognibene
Emil Friðfinnsson
Þorkell Jónelsson
Lilja Valdimarsdóttir

TROMPET

Einar Jónsson
Eiríkur Örn Pálsson
Ásgeir Steingrímsson

BÁSÚNA

Sigurður Þorbergsson
Oddur Björnsson
David Bobroff, bassabásúna

TÚBA

Nimrod Ron

HARPA

Elísabet Waage

PÁKUR

Eggert Pálsson

SLAGVERK

Steeff van Oosterhout
Frank Aarnink
Árni Áskelsson

Anna Kristín Einarsdóttir framkvæmdastjóri
Árni Heimir Ingólfsson listrænn ráðgjafi
Margrét Sigurðsson fjármálafulltrúi
Grimur Grímsson sviðsstjóri

Anna Sigurbjörnsdóttir tónleikastjóri
Hjördis Ástráðsdóttir fræðslustjóri
Margrét Ása Jóhannsdóttir nátna- og skjalavörður
Sigþór J. Guðmundsson sviðsstjóri

Margrét Ragnarsdóttir markaðs- og kynningarstjóri
Greipur Gíslason verkefnastjóri
Una Eyþórsdóttir mannauðsstjóri
Monika Abendroth umsjónarmaður

Baksviðs með Sinfóníuhljómsveit Íslands

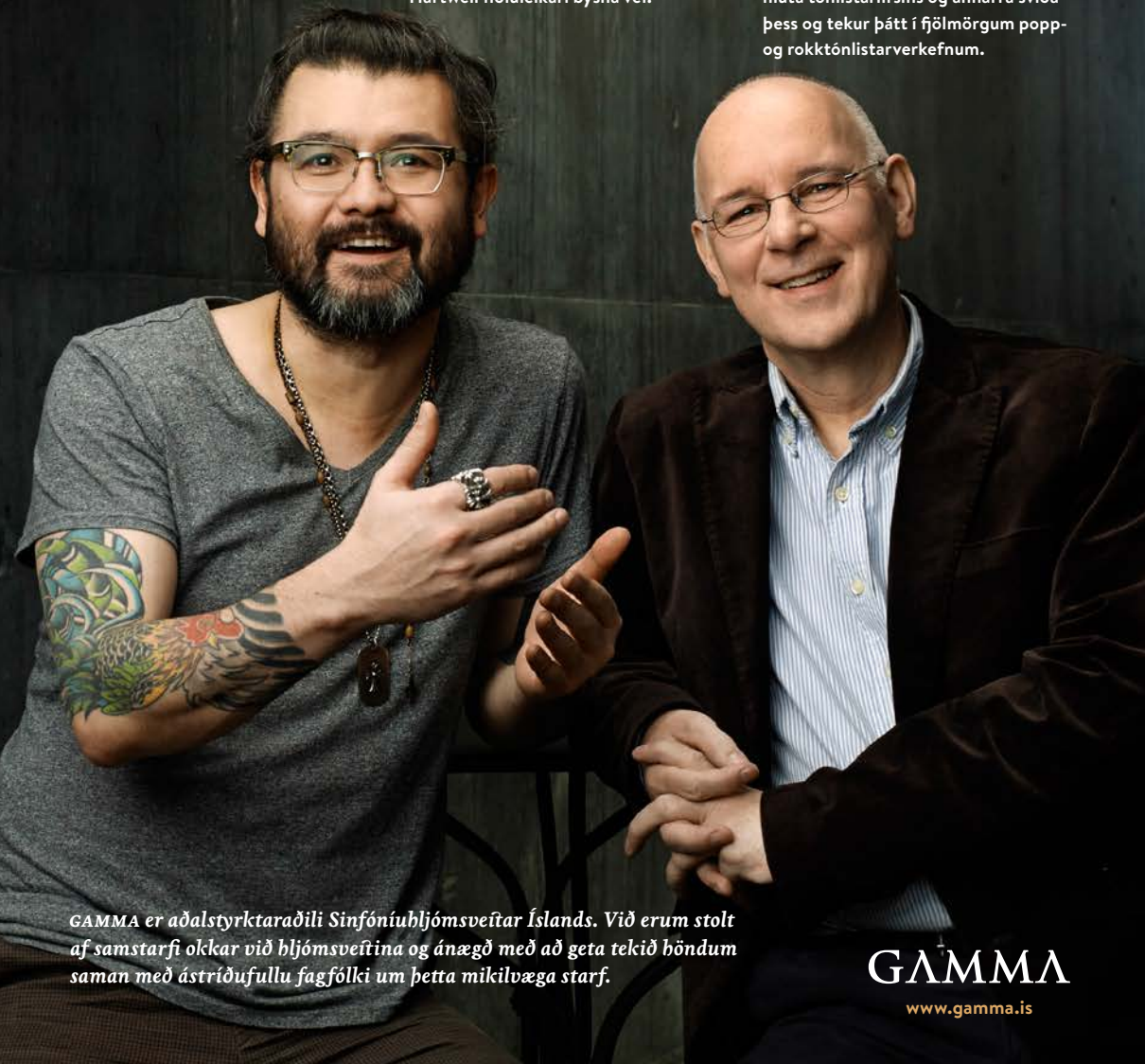
Félagarnir Rúnar Vilbergsson og Roland Hartwell eru ekki við eina fjölinna felldir.

Rúnar: Hér er maður eitt hjól í stórri vél, stjórnandinn ræður en það erum samt við á sviðinu sem á endanum **sköpum töfrana.** **Roland:** Nákvæmlega. Þetta er allt bara tónlist. Það er þá kannski helst að **hávaðinn** sé aðeins meiri í rokkinu.

Það er sérkennilegt til þess að hugsa að margt af þeirri tónlist, sem í dag er leikin í hátimbruðum tónleikasölum fullum af alvarlegum áheyrendum, var á sínum tíma léttúðug skemmtitónlist.

Fyrir meðlimi í sinfóníuhljómsveit getur verið skemmtilegt að skipta um gir og sleppa fram af sér beislinu þegar kjölfötin eru farin að þrengja að. Þessa tilfinningu þekkja vinnufélagarnir Rúnar Vilbergsson fagottleikari og Roland Hartwell fiðluleikari býsna vel.

Rúnar er þurs. Hann blés í fagottið á sínum tíma með hinni goðsagnakenndu hljómsveit Þursaflokknum og lagði mikið til þess einstaka hljóðheims sem þar var skapaður. Roland er í dag mikilvægur tengiliður milli klassíska hluta tónlistarlífsins og annarra sviða þess og tekur þátt í fjölmörgum popp- og rokktonlistarverkefnum.

GAMMA er aðalstyrktaraðili Sinfóníuhljómsveitar Íslands. Við erum stolt af samstarfi okkar við hljómsveitina og ánægð með að geta tekið höndum saman með ástríðufullu fagfólki um þetta mikilvæga starf.

GAMMA

www.gamma.is

Kissin og Ashkenazy

Mið. 1. okt. » 19:30

Fim. 2. okt. » 19:30

Johannes Brahms *Sinfónía nr. 3*
Sergej Rakhmaninov *Píanókoncert nr. 2*

Vladimir Ashkenazy *hljómsveitarstjóri*
Evgeny Kissin *einleikari*

Tryggið ykkur miða í tíma

Evgeny Kissin er tvímælalaust einn mesti píanóleikari samtímans. Hann vakti heimsathygli þegar hann hljóðritaði báða píanókonserta Chopins aðeins 12 ára gamall og hefur um áratugaskeið verið fastagestur í öllum helstu tónleikasölum heims. Samstarf

þeirra Ashkenazys á sér langa sögu og árið 2010 hlutu þeir saman Grammy-verðlaun fyrir hljóðritun sína á píanókonsertum Prokofíevs. Þetta er í fyrsta sinn sem Kissin leikur með Sinfóníuhljómsveit Íslands.